

УДК 930.2:271.4-774-46(477.83) «1939/1944»
DOI: 10.24919/2312-2595.12/54.280748

Юрій СТЕЦИК

доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії України та правознавства, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, 38, вул. Івана Франка, м. Дрогобич, Україна, індекс 82100 (stetsyk_u_o@ukr.net)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1795-687X>

ResearcherID: <https://publons.com/researcher/1959605/E-5136-2018>

Богдан ПАНЬКІВ,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти кафедри історії України та правознавства, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, 38, вул. Івана Франка, м. Дрогобич, Україна, індекс 82100 (pankivbogdan0901@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6840-8318>

Бібліографічний опис статті: Стецик, Ю., & Паньків, Б. (2023).

Листування парохів та парафіян Дрогобиччини як джерело до вивчення релігійних аспектів повсякденного життя (1939 – 1944 рр.). *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія*, 12/54, 311–338. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.12/54.280748>

**ЛИСТУВАННЯ ПАРОХІВ І ПАРАФІЯН ДРОГОБИЧЧИНИ
ЯК ДЖЕРЕЛО ДО ВИВЧЕННЯ РЕЛІГІЙНИХ АСПЕКТІВ
ПОВСЯКДЕННОГО ЖИТТЯ (1939–1944)**

Анотація. Мета дослідження – з'ясувати інформаційний потенціал листування парохів і парафіян для дослідження релігійних аспектів повсякденного життя її укладачів. Методологія дослідження базується на аналітичній та синтетичній критиці листування і зіставлення інформації із

© Юрій Стецик, Богдан Паньків, 2023

ISSN 2312-2595 (Print) ISSN 2664-3715 (Online)

тогочасними статистично-описовими джерелами. **Наукова новизна** вбачається у запровадженні до широкого обігу епістолярної документації – листування парохів та парафіян, яке розкриває вибіркові питання повсякденного релігійного життя. **Висновки.** На підставі віднайденого офіційного листування парафіян і парохів із Єпископською греко-католицькою Консисторією у місті Перемишль можемо виокремити вибіркові аспекти повсякденного релігійного життя парафіяльного духовенства, які були зумовлені перебігом подій Другої світової війни на теренах Дрогобиччини. Це передусім рефлексія на наслідки першої радянської окупації Дрогобиччини (1939 – 1941), які спричинили поширення безбожництва та духовної кризи галицької молоді. Матеріальне забезпечення парафіяльного духовенства було підірвано шляхом націоналізації церковних землеволодінь. Опинившись у матеріальній скруті, парахи шукали підтримки серед місцевої людності, щоб вижити у важких умовах приниження та переслідування. Статус священноієрея радянською окупаційною владою було знижено до найнижчого прошарку суспільства, та навіть більше, було накладено тавро «позакласового ворога». Радянська влада намагалася всіма зусиллями знищити і ліквідувати духовенство як один із елітних прошарків галицького суспільства. Адже місцеве духовенство не тільки зберігало національно-релігійні традиції, але й провадило активну працю у громадському житті парафіяльних спільнот. Відповідно, за свої відкриті національно-патріотичні позиції греко-католицьке духовенство піддавалося пограбуванню, приниженню, переслідуванню, арештам і багаторічним ув'язненням. Щоб якось врятуватися від цих репресій з боку радянського тоталітарного режиму, парафіяльне духовенство звертається до єпархіального управління у Перемишлі про надання їм дозволу на переїзд до інших парафій, які були віддалені від лінії фронту, або надання їм дозволу на еміграцію до інших країн світу. Однак ці превентивні заходи безпеки так і не змогли врятувати парохів, оскільки більшість із них були арештовані та ув'язнені. І тільки окремі із них під страхом втрати рідних змушені були приєднатися до ініціативної групи по «возз'єднанню» Греко-Католицької Церкви із Російською Православною Церквою та

ліквідацією першої на українських землях, що потрапили під багаторічну окупацію радянської влади.

Ключові слова: парох; парафіяни; листування; релігійне життя; консисторія.

Yurii STETSYK

PhD hab. (History), Professor, Professor, Department of History of Ukraine and Law, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 38 Ivan Franko Street, Drohobych, Ukraine, postal code 82100 (stetsyk_u_o@ukr.net)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1795-687X>

ResearcherID: <https://publons.com/researcher/1959605/E-5136-2018>

Bogdan PANKIV,

applicant of the second (magister's) level of higher education, Department of History of Ukraine and Law, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 38 Ivan Franko Street, Drohobych, Ukraine, postal code 82100 (pankivbogdan0901@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6840-8318>

To cite this article: Stetsyk, Y., & Pankiv, B. (2023). Lystuvannia parokhiv ta parafiiian Drohobychchyny yak dzherelo do vyvchennia relihiinykh aspektiv povsiakdennoho zhyttia (1939 – 1944 rr.) [Correspondence of parish priests and parishioners of Drohobychchyna as a source for studying religious aspects of everyday life (1939 – 1944)]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobychskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriia Istoriiia – Problems of Humanities. History Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*, 12/54, 311–338. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.12/54.280748> [in Ukrainian].

**CORRESPONDENCE OF PARISH PRIESTS AND
PARISHIONERS OF DROHOBYCH AS A SOURCE FOR
STUDYING RELIGIOUS ASPECTS OF EVERYDAY LIFE
(1939 – 1944)**

Summary. The purpose of this study is to find out the informational potential of the correspondence of parish priests and parishioners for the study of religious aspects of the everyday life of

its compilers. **The research methodology** is based on analytical and synthetic criticism of correspondence and comparison of information with contemporary statistical and descriptive sources. **Scientific novelty** can be seen in the introduction into wide circulation of epistolary documentation – the correspondence of pastors and parishioners, which reveals selective issues of everyday religious life. **Conclusions.** On the basis of the found official correspondence of parishioners and parish priests with the Episcopal Greek-Catholic Consistory in the city of Peremyshl, we can single out selective aspects of the everyday religious life of the parish clergy, which were determined by the course of events of the Second World War on the territory of Drohobych area. This is primarily a reflection on the consequences of the first Soviet occupation of Drohobych (1939–1941), which caused the spread of atheism and the spiritual crisis of Galician youth. The material support of the parish clergy was undermined by the nationalization of church land holdings. Finding themselves in financial trouble, the parish priests looked for support among the local population in order to survive in difficult conditions of humiliation and persecution. The status of the high priest was reduced by the Soviet occupation authorities to the lowest stratum of society, and even more the brand of «out-of-class enemy» was imposed. The Soviet authorities tried with all their efforts to destroy and liquidate the clergy as one of the elite strata of Galician society. After all, the local clergy not only preserved national and religious traditions but also carried out active work in the public life of parish communities. Accordingly, for their open national-patriotic positions, the Greek-Catholic clergy was subjected to robbery, humiliation, persecution, arrests and many years of imprisonment. In order to somehow escape these oppressions by the Soviet totalitarian regime, the parish clergy appealed to the diocesan administration in Peremyshl to grant them permission to move to other parishes that were far from the front line, or to grant them permission to emigrate to another country. However, these preventive security measures failed to save the parish priests, as most of them were arrested and imprisoned. And only some of them, under the fear of losing their relatives, were forced to join the initiative group for the «unification» of the Greek Catholic Church with the Russian Orthodox Church and

the liquidation of the former on the Ukrainian lands that fell under the long-term occupation of the Soviet government.

Key words: *parish priests; parishioners; correspondence; religious life; consistory.*

Постановка проблеми. У новітніх реаліях російсько-української війни вагоме місце посідає релігійне питання. Адже російський агресор використовує ідеологічний вплив Православної Церкви Московського Патріархату на українських землях для поширення ідей «руського мира». На українських землях, окупованих російською військовою адміністрацією, здійснюється політичний тиск на проукраїнські релігійні організації. Ці процеси вже відбувалися на західноукраїнських землях під час Другої світової війни. Початок цієї війни супроводжувався входженням радянських окупаційних військ на терени Галичини. Прихід у вересні 1939 р. на Дрогобиччину радянських окупантів супроводжувався пропагуванням атеїстичної ідеології. Місцеве українське греко-католицьке духовенство зазнавало переслідувань і утисків. Спогади про ці лихоліття знайшли відображення у листуванні парохів із Перемишльською Єпископською Консисторією із наступного періоду – німецької окупації краю, оскільки німецька адміністрація не переслідувала греко-католицьке духовенство. Проте парохам все-таки не вдалося повернути назад церковні землеволодіння, які були націоналізовані радянською владою. Це значно зменшило матеріальне забезпечення світських ієреїв, які із повторним наближенням радянських військ у липні-жовтні 1944 р. намагалися отримати дозвіл від єпархіального управління на переїзд у більш безпечні місцевості, а по можливості емігрувати за кордон. Усі ці питання тривоги та неспокою знайшли відображення у листуванні парафіян та парохів Дрогобиччини із Єпископською Консисторією у Перемишлі. Порушенні питання в офіційному листуванні потребують спеціального дослідження для розкриття окремих фрагментів повсякденного життя парафіяльного духовенства в умовах війни та нестабільності.

Аналіз досліджень. У сучасній церковній краєзнавчій історіографії не віднаходимо спеціальних праць, які розкривали

б повсякденне життя парафіяльного духовенства Дрогобиччини в умовах Другої світової війни, яка супроводжувалася зміною окупаційних властей (Пастух, Сов'як, Шимко, 2012; Стецик, Паньків, 2021). Біографічні матеріали віднаходимо у фундаментальній праці отця Богдана Праха, які доповненні спеціальною збіркою документів (Праха, 2015). Віднайдений нами епістолярій духовенства у документальних збірках Державного архіву у місті Перемишль (Польща) дає змогу окреслити основне коло запитів як міського, так і сільського парафіяльного греко-католицького духовенства (APP ABGK). Досі у церковній археографії не підготовлено та не видано значного джерельного масиву – листування парафіян та парохів, які становлять документальну основу для вивчення різних релігійних аспектів повсякденного життя (Стасів, 2018). Зокрема, у листуванні відображенні переживання, думки та звернення її укладачів.

Метою статті є з'ясувати інформаційний потенціал листування парохів та парафіян для дослідження релігійних аспектів повсякденного життя її укладачів.

Виклад основного матеріалу. Тож проаналізуємо зміст листування парафіян та парохів Дрогобиччини із Єпископською греко-католицькою Консисторією у Перемишлі. Повні тексти цих листів подаємо мовою оригіналу у додатках до статті (*дивись листи № 1–7*). Зберігаємо особливості тогочасної галицької говірки, які також демонструють мовні звороти із повсякденного спілкування парафіян і парохів. Також глибше проникнення у зміст вживаних термінів та понять відображає специфіку мислення і ментальності людей.

Перші два листи пов'язані із броницькою парафією, яка у розглядуваний період належала до Дрогобицького деканату Перемишльської греко-католицької єпархії (Стецик, Паньків, 2021, с. 49). Віруючі цієї парафії відважилися звернутися 3 грудня 1941 р. до єпархіального управління із проханням про повернення на адміністратора парафії о. Івана Томашівського. Період його урядування припадав на досить складний час (1938–1939) Майбутній священноієрей народився 24 серпня 1909 р. у с. Купновичі, ієрейські свячення отримав 5 березня 1933 р., був неодруженим (ієрей-целєбс). Душпастирські служіння розпочав

як помічник пароха у с. Кобильниця Руська (Яворівський повіт, 1933–1934). Надалі призначався на посади адміністратора парафій до різних сіл Перемишльської греко-католицької єпархії: Глинсько (Жовківський повіт, 1934–1936), Наконечне (Яворівський повіт, 1936–1938), Брониця (Дрогобицький повіт, 1938–1939). Після завершенні Другої світової війни та ліквідації УГКЦ (1946) переїхав до Німеччини. Помер 19 червня 1979 р. та похований у Мюнхені (Błazejowskyj, 1995, s. 858).

У листі миряни перейнялися падінням духовності у броницькій парафії, що було зумовлено радянською окупацією села впродовж вересня 1939 – червня 1941 рр. Цей нетривалий період окупації призвів до поширення атеїстичних поглядів посеред сільської молоді. І основний інструмент у розв'язанні цієї проблеми вбачали у відданій праці місцевого пароха. І таким був для них попередній душпастир о. Іван Томашівський. Відповідно прохали про його повернення із надією, що йому вдасться вирішити назрілі духовні проблеми на парафії (APP ABGK, sygn.5160, s. 352–353).

Другий лист від 16 грудня 1941 р. пов'язаний із першим, будучи своєрідною відповіддю чинного броницького пароха о. Івана Ліщинського, який детально представив основне підґрунтя конфліктних відносин із місцевими парафіянами. Основний корінь зла вбачав у націоналізації радянською окупаційною владою церковних землеволодінь та відмові парафіян повернути їх церкві після її відходу. У листі парох згадує про його арешти радянською владою, про позбавлення майна і житла, про докори і зневагу збоку парафіян (APP ABGK, sygn.5160, s. 537–538).

Третій лист розкриває турботи місцевих парохів про стан свого здоров'я, яке в умовах війни бажало бути кращим. Адже постійні стреси, тривоги, переживання, арешти, погрози, збройні напади, переслідування, доноси, хвороби, епідемії негативно відображалися на фізичному та психологічному самопочутті духовенства. Відповідно частина із них, шукаючи засобів для лікування, зверталася до Єпископської Консисторії про надання їм відпустки та запровадження тимчасової заміни на їхніх парафіях (APP ABGK, sygn.5160, s. 352–353).

Наступні чотири листи тематично пов'язані із тривогою парохів за своє життя у зв'язку із наближенням лінії фронту. Адже в їхній пам'яті збереглися ще не такі далекі події, пов'язані із першим приходом радянських окупантів, які залякували, допитували, арештовували, переслідували та вбивали національно свідоме українське греко-католицьке духовенство. Відповідно місцеві парахи завчасно прохали в єпархіального управління у Перемишлі дозволу на їхнє переведення на інші парафії, що розміщувалися на території Польщі, де про них місцеві люди нічого не знали і відповідно нічого не могли б доповісти під час допитів каральних органів НКВС. Частина із них прагнули отримати дозвіл на виїзд поза межі Перемишльської єпархії, що загалом розумілося як виїзд за кордон. У відповідь єпархіальне управління вимагало від парохів самостійно шукати собі заміну на урядування парафій, якими вони урядували до цього часу. В інших випадках не мали права залишати без духовної опіки місцеву людність (АРР АВГК, sygn. 4788, s. 73, 76–77, 108–109, 389–392, 399–400). Однак переїзд на іншу парафію не врятував парафіяльне греко-католицьке духовенство від переслідувань і арештів каральними органами радянської влади. Врятувалися тільки ті, яким вдалося емігрувати за кордони Радянського Союзу. Проте більшість із згаданих у листах парохів було заарештовано і засуджено радянською каральною системою на тривалі терміни ув'язнення (від 10 до 15 років), які вони відбували у віддалених сибірських виправно-трудовах таборів. Мало кому із них вдалося перенести важкі умови виживання у таборах, де вони загинули і були поховані. Ті священноіереї, які зуміли вижити і повернутися на рідні українські землі, продовжили душпастирське служіння у підпіллі (Прах, 2015; Шематизм, 2014).

Висновки. На підставі віднайденого офіційного листування парафіян та парохів із Єпископською греко-католицькою Консистоцією у місті Перемишлі можемо виокремити вибіркові аспекти повсякденного релігійного життя парафіяльного духовенства, які були зумовлені перебігом подій Другої світової війни на теренах Дрогобиччини. Це передусім рефлексія на наслідки першої радянської окупації Дрогобиччини (1939–1941), які спричинили поширення безбожництва та духовної

кризи галицької молоді. Матеріальне забезпечення парафіяльного духовенства було підірвано шляхом націоналізації церковних землеволодінь. Опинившись у матеріальній скруті, парохі шукали підтримки серед місцевої людності, щоб вижити у важких умовах приниження і переслідування. Статус священноієрея радянською окупаційною владою було знижено до найнижчого прошарку суспільства, та навіть більше, було накладено тавро «позакласового ворога». Радянська влада намагалася всіма зусиллями знищити і ліквідувати духовенство як один із елітних прошарків галицького суспільства. Адже місцеве духовенство не тільки зберігало національно-релігійні традиції, але й провадило активну працю у громадському житті парафіяльних спільнот, а тому, відповідно за відкриті національно-патріотичні позиції піддавалося пограбуванням, приниженням, переслідуванням, арештам та багаторічним ув'язненням. Щоб якось врятуватися від цих репресій з боку радянського тоталітарного режиму парафіяльне духовенство звертається до єпархіального управління у Перемишлі про надання їм дозволу на переїзд до інших парафій, які були віддаленні від лінії фронту, або надання їм дозволу на еміграцію до інших країн світу. Однак ці превентивні заходи безпеки так і не змогли врятувати парохів, оскільки більшість із них були арештовані та ув'язнені. І тільки окремі із них під страхом втрати рідних змушенні були приєднатися до ініціативної групи по «воз'єднанню» Греко-Католицької Церкви із Російською Православною Церквою та ліквідацією першої на українських землях, що потрапили під багаторічну окупацію радянської влади.

Джерела та література

- Пастух, Р., Сов'як П., Шимко І.** (2012). *Дрогобиччина: свідки епох. Енциклопедична книга-альбом*. Кн.1. Дрогобич: Коло.
- Прах, Б.** (2015). *Духовенство Перемиської єпархії та Апостольської адміністрації Лемківщини: у 2-х томах (Т. 1.)*. Львів: В-во УКУ.
- Стасів, К.** (2018). *Чернеча офіра Христові й Вітчизні*. Жовква: Місіонер.
- Стецик, Ю., Паньків, Б.** (2021) *Духовенство парафії села Брониця (1828 – 1944 рр.): біографічний огляд. Актуальні питання*

гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 40, 48–52.

Шематизм Самбірсько-Дрогобицької єпархії УГКЦ. (Дрогобич). (2014).

APP ABGK – Archiwum Państwowy w Przemyślu. Archiwum Biskupstwa Grekokatolickiego w Przemyślu.

Blazejowskyj, D. (1995). *Historical sematism of the eparchy of Peremyśl including the Apostolic Administration of Lemkivscyna (1828 – 1939)*. Lviv: Kamenyar.

References

Pastukh, R., Soviak, P., Shymko I. (2012). *Drohobychchyna: svidky epokh. Entsyklopedychna knyha-albom* [Drohobych: witnesses of epochs. Encyclopedic book-album]. Kn.1. Drohobych: Kolo [in Ukraine].

Prakh, B. (2015). *Dukhovenstvo Peremyskoi yeparkhii ta Apostolskoi administratsii Lemkivshchyny* [The clergy of the Diocese and the Apostolic Administration of Lemkivshchyna]: u 2-kh tomakh (T. 1.). Lviv: V-vo UKU [in Ukraine].

Stasiv, K. (2018). *Chernecha ofira Khrystovi y Vitchyzni* [Monks of the Officer of Christ and the Fatherland]. Zhovkva: Misioner [in Ukraine].

Stetsyk, Y., Pankiv, B. (2021). *Dukhovenstvo parafii sela Bronytsia (1828 – 1944 rr.): biohrafichnyi ohliad* [The clergy of the parish of the village in Bronycja (1828 – 1944): biographical review]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk – Current Issues of Humanitarian Sciences*, 40, 48 – 52 [in Ukrainian].

Shematyzm Sambirsko-Drohobytskoi yeparkhii UHKCh. (Drohobych). (2014) [in Ukraine].

APP ABGK – Archiwum Państwowy w Przemyślu. Archiwum Biskupstwa Grekokatolickiego w Przemyślu [in Ukraine].

Blazejowskyj, D. (1995). *Historical sematism of the eparchy of Peremyśl including the Apostolic Administration of Lemkivscyna (1828 – 1939)*. Lviv: Kamenyar [in Ukrainian].

*Документи**Лист № 1*

Слава Ісусу Христу!

Ваша Екссцеленціє!

Ми представники села Броніці прийшли заложити Вам наш Дорогий і Любий Пастирю подяку за опіру і молитви в часі наїзду дикої більшовицької орди. Рівночасно прийшли ми просити Вас о благословенстві для нашого села в праці для Христа. Ворог Християн поробив багато зла в часі свого безбожницького панування, зневажав храми Божі, скривдив багато душ вірних, покалічив своєю безбожницькою наукою в школах наших дітей. Болісно над тим, коли глядимо на всі ті руїни, які заподіяв ворог Христа. Найбільше нас болить то, що наша молодь, наші діти віддалились і далше цураються церкви. Це є загрозливий стан для нашого села. В селі чим раз більше людей не ходить до церкви. Це є вже загрозливий стан. Тому ми Христові воїни, не хочемо допустити до занепаду християнського життя в нашому селі. Ми хочемо Бога, ми хочемо служити Йому, Йому одному поклонятись і осягнути вічну зарплату в небі. Щоб могли ми це осягнути, нам треба Вашої помочі, Владико. Ми просимо післати нам Пастиря, який добре вчив би нас і впровадив би після вказівок Святого Євангеліє. Ми заявляємо, що будемо вірно і слухняно повинуватись вказівкам Божої науки і ми певні що жителі нашого села стануть правдивими воїнами Христа і за його святу науку, за святу правду і життя готові віддати. Дорогий Божий заступнику і Пастирю. Ми просимо Вас, щоб ви дозволили повернути до нашого села нашому попередньому пароху отцеві Івану Томашівському¹, який своєю працею підніс наше село і

¹ Томашівський Іван (1909–1979 рр.) народився у с. Купновичі Старі Рудківського повіту. Освіту здобув у Перемишльській духовній семінарії (1929–1933 рр.). Іерейські свячення отримав 5 березня 1933 р. із рук перемишльського греко-католицького владика Йосафата Коциловського у катедральному соборі міста Перемишля. Був не одруженим світським ієрєєм. Впродовж 1938–1939 рр. був завідателем парафії у селі Броніця Дрогобицького деканату. 18 листопада 1938 р. важко побитий на плєбанії в

з'єднав людей около Святої Церкви. Перед його приходом наше село було в моральнім занепаді, в селі ширилось безбожництва, крадіжі, грабунки і т.д. За час свого побуту о. Іван Томашівський викоринив то зло і поставив наше село в ряди взірцевих сіл. Ми віримо і певні того, що отець Томашівський Іван і тепер попровадить, відродить наше село і об'єднає навколо Святої Церкви. Просимо о призначенні нашим парохом о. Івана Томашівського і позволенням для нього повороту до нашого села, яке вже інші парохі одержали і повернули на давні свої місця. Просимо вислухати наше прохання. Просимо теж о Ваше благословення, для всіх жителів нашого села. Хочемо всі і будемо жити для Бога.

Слава Ісусу Христу!

Брониця 3 грудня 1941 року.

Провізори Церковні – Циб Степан, Федина Стефан.

Управа Кооперативи – Кобирино Олесь і Колодій Петро.

Кружок Сільського Господаря – Грицьків Дмитро.

Війт села Брониці, муж довіри – Дяків Дмитро.

Історичне джерело: Archiwum Państwowy w Przemyślu. Archiwum Biskupstwa Greckokatolickiego w Przemyślu, sygn. 5160, s. 352–353.

Лист № 2

До Преосвященного і Всесвітлішого
Єпископського Ординаріату в Перемишлі

Минуло більше як 2 роки, від коли я на пропозицію о. Ігумена Бараника обняв завідательство Брониці. Не живив я ніколи симпатій до сеї парохії, бо знавем, що то село не тішилося доброю славою. Але пішовем. Під час большевиків був

с. Брониця Дрогобицького повіту прикордонниками КОР. Із 1944 р. перебував на еміграції. До 1948 р. сотрудник у таборі для переміщених осіб Райне, Гамбург, Оррель (1951–1962 рр., Німеччина). Впродовж 1962–1963 рр. був парохом у Мюнхені, 1963–1979 рр. у Оснабрюк. Був призначений генеральним вікарієм Апостольського екзархату в Німеччині. Помер у м. Мюнхен, де й похований (*Прах Б. Духовенство Перемиської єпархії та Апостольської адміністрації Лемківщини : у 2-х томах. Львів : В-во УКУ, 2015. Т. I. С. 513*).

спокій, бо мали іноди священника, а ґрунтом парохіяльним поділилось аж 120 селян. Мені лишили лиш город, який сего року в цвітні відобрали, а в додатку випхали з хати. Пішов я до хлопової хати і там перебував зі своїми дітьми 3 місяці. Я був задоволений, що живу, бо на приходстві багато витерпівем від рідних «комітетів», а в додатку 2 вечори від 7 до 3 по півночі перебувем в НКВД та не мав надії на життя. З приходом німецької армії був ще якийсь час спокій, аж в жнива сего року, коли я посьмів упімнутись о 1/3 часть зборів з поля ерекційного. 120 бідняків підняло крик. Хотяй по других селах, давали сьвященникови около 1/3 ба навіть 1/2, мені дали лише декотрі з так званої долішної парохії 1/4, 1/5 а навіть ще меньше, а я був задоволений, як щонебудь давали. Друга половина так звана горішня парохія (філія) того не дала (лиш 3 господарів дали). Картофель посадили аж 50 селян, а мені привезли заледви 12 мішків. З філіальної церкви зачали декотрі спільники бунтовати других, щоби мені фіри не присилати на Богослуженя (2 кілометри), так що я мусів пішки болотом ходити, а верх злови людської оказався в вересні сего року, коли до парохії заїхав давний завідатель отець Томашівський і тут перебув у свого брата, а властно братови аж 10 днів. Правда єсть, що був раз і у мене. Наслідки его перебування в парохії і візит по селянах, оказались вкоротці по его відїзді. Зачали говорити: ми ксьондза виженемо, Томашівський назад прийде до нас. Не треба вже давати сніпок попови, він не має права. Прийде отець Томашівський, ми йому поставимо нову плебанію і так далі. Мав отець Томашівський ще до мене прийти перед відїздом в справі грошей церковних, яких мало бути 800 злотих при відїзді отця Томашівського до Німеччини, але не прийшов, лиш сказав, що гроші лишив в метричній книжці.

О тім всім радив мені вже давно донести до відома Преосвященного Ординаріяту мій сусід отець місто-декан Хиляк і отець-декан, але я не хотів. Однак тепер єсьм змушений, бо як зачуваю мій провізор з екс-дяком (за большевії вирікся дяківства) їздили до Перемишля, щоби отець Томашівський назад прийшов до Бронниць. По їх приїзді 2 дружних особняків ходили по селі вечерами і збирали підписів проти мене, а позаяк на щастя до того парохіян, які не брали ґрунтів парохіальних, не

суть ворожо до мене успосьблені і не хотіли підписувати, для того они казали малим дітям лукавшим підписувати. В той спосіб шириться деморалізація. Кажуть: «вітаємо на Бикові сьвещеникови ходити по хатах і збирати підписи для себе, то і їм вільно». Які дурниці ті злобні одиниці, о котрих багато можу устно сказати, написали в донесеню, не знаю, а до жодної вини або занедбань в парохії не почувуюсь.

Отсе уважав я за відповідне донести до відома Преосьвещенного Ординаріяту, щоби Преосьвященный Ординаріят знав про причини насінки на мене. Валідуючим тижми, если то не перешкодить, приїду могло і решта устно розповім.

Брониця 16 грудня 1941 р.

о. Іван Ліщинський²

Історичне джерело: Archiwum Państwowy w Przemyślu. Archiwum Biskupstwa Greckokatolickiego w Przemyślu, sygn. 5160, s. 537 – 538.

² Ліщинський Іван (1883–1950 рр.) народився у м. Комарно Рудківського повіту. Освіту здобував у Львівській академічній гімназії (1902), Львівську і Перемишльську духовні семінарії (1906). Іерейські свячення отримав 22 грудня 1907 р. із рук перемишльського греко-католицького єпископа Констянтина Чеховича у катедральному соборі в Перемишлі. Був світським одруженим ієреєм. У 1940–1944 рр. був завідателем парафії у с. Брониця Дрогобицького деканату. Перед тим ще у 1934 р. вийшов на пенсію та проживав у м. Борислав. У 1922 р. наділений крилошанськими відзнаками. Був ревним священником і активним громадським діячем. Як любитель музики і театру, організував та опікувався бориславським хором «Боян», ініціював спорудження «Народного дому», заснував кравецьку робітню, опікувався захоронкою, що вели сестри служебниці. Від 1944 р. перебував на еміграції в Австрії. Помер у м. Зальцбург, де й похований (*Прах Б. Духовенство Перемиської єпархії та Апостольської адміністрації Лемківщини : у 2-х томах. Львів : В-во УКУ, 2015. Т. I. С. 496–497*).

Лист № 3

Слава Ісусу Христу!

Всесвітліша і Високопреподобна Єпископська Консисторія!

Перед 10 роками я захворів тяжко на міхурове каміння і побільшення простати, одержавши від Всесвітлішої і Високопреподобної Єпископської Консисторії одномісячну відпустку, піддався у Львові операції. Що три місяці мусів я відтак їздити до перевірки і вичищування міхура. Це тривало до весни 1941 р. Від того року перестав їздити до перевірки бо лікаря, у якого лічився, большевики потягли зі собою, а інших – досвідчених операторів не було. Згодом моя недуга погіршалася, простата збільшалася і костеніла, каміння, залишене через недогляд лікаря в часі помпування піску зросло до такої величини, що його не можна вже було випомпувати.

Від 1941 р. я ніде з парохії не виїздив, бо кожна їзда, а навіть хід викликував кривавлення міхура. Дійшло до цього, що тепер найменше чотири рази у добу мушу уживати катетера до випорожнення міхура, що получене з прикрими болями і частим кривавленням. Якщо схочу жити, змушений піддатися кривавій операції. (...) Маю сина Остапа, який кільканадцять літ є лікарем у Празі. Він покликує мене до себе, щоби я під його опікою піддався операції у Празі.

Тим то прошу Всесвітлішу і Високопреподобну Єпископську Консисторію о ласкаве уділення мені піврічної відпустки на час лікування і посвідки приналежности до епархії, щоби я там міг відправляти Службу Божу, якщо Бог Милосердний позволить.

Коли Всесвітліша і Високопреподобна Єпископська Консисторія зволить мені цю відпустку для рятування життя уділити, віддав би ведення деканального уряду Всечеснішому о. Тимкевичові Олександрові³, парохів Опакі і підбужському

³ Тимкевич Олександр (1892–1961 рр.) народився у місті Яворів. Освіту здобував у Перемишльській чоловічій гімназії (1910), Львівській (1910–1913 рр.) та Перемишльській (1913–1914) духовних семінаріях. Ієрейські свячення отримав 29.10.1916 р. із рук єпископа Григорія Хомишина у перемишльському катедральному соборі. Був світським одруженим ієреєм.

містодеканові, а ведення парохіяльних чинностей Всечеснішому о. Теодорові Грушкевичеві⁴, парохів у Смільній, який згодився заступити мене в часі відпустки.

Душпастирську працю розпочав як завідатель парафії у с. Юрівці (1916–1920, Сяноцький деканат), а надалі призначений до Рибника (1920–1927, Дрогобицький деканат), Опаки (1927–1945, Підбузький деканат). Водночас виконував адміністративну працю: 1938–1944 – місто-декан Підбузького деканату; 1944–1945 – декан цього ж деканату. Був ревним священником і активним громадським діячем. На парафії с. Опаки організував низку товариств: «Братство тверезости», «Марійська дружина», бібліотека. Брав активну участь у роботі читальні товариства «Просвіта», гуртка «Сільський господар», двох кооперативів «Власна поміч». Був добрим проповідником. Уперше заарештований польською владою 29.10.1922 р. і перебував у Самбірській тюрмі до 05.11.1922 р. Вдруге заарештований 28.04.1945 р. органами УНКДБ у Дрогобицькій області. Причиною ув'язнення стала відмова о. Олександра брати участь у формуванні та діяльності «Ініціативної групи». Засуджений 09.10.1945 р. військовим трибуналом НКВС у Дрогобицькій області за ст. 54-3, 54-10 ч. 2 КК УРСР, відповідно до ст. 54-2 КК УРСР, до 10 років виправно-трудоих таборів і 5 років позбавлення громадянських прав з конфіскацією майна. Після винесення вироку до 08.08.1946 р. утримувався у Львівській пересильній тюрмі, де постійно лежав у тюремній лікарні. Відбував покарання у Херсонській області, у таборі для інвалідів та старців. Звільнений 07.07.1954 р. з херсонської лікарні. Після звільнення повернувся до родинної домівки в м. Яворів. Займався підпільною душпастирською працею. Помер у Яворові. Реабілітований 05.03.1996 р. прокуратурою Львівською області. До останніх днів свого життя не приєднався до Російської Православної Церкви (*Прах Б. Духовенство Перемишльської єпархії та Апостольської адміністрації Лемківщини : у 2-х томах. Львів : В-во УКВ, 2015. Т. I. С. 351–352.*).

⁴ Грушкевич Теодор (05.12.1885 – 20.05.1950 рр.) народився у м. Дрогобич. Освіту здобував у Дрогобицькій гімназії (1904), Львівській (1904–1907) та Перемишльській (1907–1908) семінаріях. Ісрейські свячення отримав 30.08.1908 р. із рук перемишльського владика Константина Чеховича у катедральному соборі в м. Перемишль. Був одруженим. Душпастирську працю розпочав як сотруди́ник парафії Михайлович Дрогобицького деканату (1908–1909). Надалі призначається сотруди́ником до інших парафій: Уличне (Дрогобицький деканат, 01.04.1909–30.09.1909 рр.), Галівка (Жукотинський деканат, 1909–1911), завідатель парафії Крупець (Потелицький деканат, 1911–1912), Подемщина (Любачівський деканат, 1912–1913), Поріччя-Грунт (Горожанський деканат, 1913–1915), Нагуєвичі (Мокрянський деканат, 1915–1917), Смільна (Старосамбірський деканат, 1917–1946). Вперше заарештований у 1919 р. польською владою і відбував ув'язнення у таборі Домб'ї біля Кракова. Вдруге заарештований 14.02.1946 р. УМДБ у Дрогобицькій області. До 25.02.1946 р. перебував у Підбузькому РВ МДБ,

У свята і неділі відправляли б Богослужіння по черзі отці Тимкевич Олександр, Грушкевич Теодор і Теофіль Татомир⁵ парох Підбужа.

Залокоть дня 26 січня 1944 р.
о. Яків Яхно⁶, парох

відтак у Дрогобицькій слідчій тюрмі. Слідчу справу передали на розгляд військового трибуналу. Засуджений 05.06.1946 р. військовим трибуналом МВС у Дрогобицькій області за ст. 54-1«а», 54-11 КК УРСР до 10 років ВТТ і 5 років позбавлення громадських прав з конфіскацією майна. Вирок був остаточний і не підлягав касаційному оскарженню. Визнаний винним у тому, що «будучи вороже налаштованим до радянської влади, залишився проживати на тимчасово окупованій німецькими загарбниками території Західної України, встановив зв'язок із німцями, був перекладачем, виступав із антирадянськими проповідями, закликав громадян здавати контингент для німецької армії, встановив зв'язки із воїнами УПА, надавав їм матеріальну допомогу, зберігав антирадянську літературу. Ув'язнення відбував по різних таборах Сибіру. Помер 20.05.1950 р. у центральній лікарні Мінерального ВТТ (м. Абезь Кожвинського району Комі АРСР). Реабілітований 27.12.1991 р. прокуратурою Львівської області (*Прах Б. Духовенство Перемиської єпархії та Апостольської адміністрації Лемківщини : у 2-х томах. Львів : В-во УКУ, 2015. Т. I. С. 238–239.*)

⁵ Татомир Теофіл (1896–1975 рр.) народився у с. Опака Дрогобицького повіту. Освіту здобув у Дрогобицькій гімназії (1908–1915), Львівській (1915–1918) та Перемишльській (1919–1920) духовних семінаріях. Іерейські свячення отримав 16 жовтня 1921 р. із рук перемишльського греко-католицького владики Йосафата Коциловського у катедральному соборі у Перемишлі. Впродовж 1933–1963 рр. був парохом у Підбужі. Був учасником Львівського «псевдособору» (8–10 березня 1946 р.). Настоятель різних православних парафій у Львівській області: с. Гірське Миколаївського району (1963 – 1969 рр.), м. Борислав Дрогобицького району (1969 – 1973 рр.) та с. Нижні Гаї Дрогобицького району. Похований у с. Шкло Яворівського району Львівської області (*Прах Б. Духовенство Перемиської єпархії та Апостольської адміністрації Лемківщини: у 2-х томах. Львів: В-во УКУ, 2015. Т. I. С. 609.*)

⁶ Яхно Яків (1874–1950 рр.) народився у м. Дрогобич. Освіту здобув у Львівській та Перемишльській єпархіальних семінаріях. Іерейські свячення отримав 28 серпня 1898 р. із рук перемишльського греко-католицького владики Константина Чеховича у катедральному соборі у Перемишлі. Був світським одруженим священником. Упродовж 1904–1944 рр. був парохом у с. Залокоть Підбузького деканату. Одночасно виконував адміністративну працю: 1927–1932 – місто-декан, а із 1932 до 1944 рр. – декан Підбузького деканату. Наділений крилошанськими відзнаками. Активний і відданий справі християнського та патріотичного виховання дітей і молоді: збудував і

Виставити «целебрет» для о. Якова Яхно декана і пароха в Залікті – по формі.

До Всечеснішого отця Якова Яхно
підбузького декана і пароха в Залікті

На прохання Вашої Всечесності з дня 26 січня 1944 р. Єпископська Консисторія уділяє отим Вашій Всечесності піврічну відпустку на лікування. В залученні пересилається «целебрет».

Єпископська Консисторія у Перемишлі
До Всечеснішого о. Тимкевича Олександра
містодекана Підбузького і пароха в Опаці

З огляду на це, що отець-декан Яхно Яків змушений піддатися операції і довшому лікуванню, на яке уділено йому піврічну відпустку, поручається на час його лікування вести управу підбузького деканату. В часі відпустки згодився заступати отця-декана в обслузі парохії в Залікті о. Теодор Грушкевич парох в Смільній, уділяється отим Вашій Всечесності власть дозволити правити в неділі і свята з захованням приписаних норм дві Служби Божі.

Історичне джерело: Archiwum Państwowy w Przemyślu. Archiwum Biskupstwa Greckokatolickiego w Przemyślu, sygn. 4788, s. 256 – 259.

Лист 4

Всесвітліший Преосвященній
Єпископський Ординаріате!

Підписаний старався скористати з ласковь дозволу даного усного. Відносився до Всечесніших Отців деканів Рудецького та Комарнянського як також до свого. Однак нема охочих душпастирів зі мною мінятися.

очолював читальню «Просвіти», організував та утримував захорони. У 1919–1920 рр. заарештований польською владою. У січні 1944 р. отримав піврічну відпустку на лікування, планував операцію в Празі. В 1934 р. мав операцію видалення каменів з жовчного міхура. Стан його здоров'я різко погіршився ще в 1941 р. Проживав у Чехословаччині в сина Остапа в м. Мілевсько, де й помер (*Прах Б. Духовенство Перемиської єпархії та Апостольської адміністрації Лемківщини* : у 2-х томах. Львів : В-во УКУ, 2015. Т. I. С. 519–520).

В додатку 13.03.1944 р. о годині 11 перед полуднем ту під час моєї неправності був бандитський напад. Була стрілянина з кухні до кімнати.

З огляду на надходячі події просить підписаний про перенесення его на якусь опорожнену парохію таку де люди спокійні і недалеко дуже до перенесення. Я змушений негайно звіти уступитися. О тім доношу, що ту парохію покинути мушу та іду до рідні в Кульчицях.

Якубова Воля дня 24 березня 1944 р.

о. Микола Баранецький⁷ парох

Историчне джерело: Archiwum Państwowo w Przemyślu. Archiwum Biskupstwa Greckokatolickiego w Przemyślu, sygn. 4788, s. 73.

Лист 5

Всесвітліший і Преосвященний
Єпископський Ординаріате!

⁷ Баранецький Микола (23.05.1884–26.08.1969 рр.) народився у с. Кульчиці Самбірського повіту. Освіту здобув у Самбірській гімназії (1908), Львівській та Перемишльській духовних семінаріях (1913). Іерейські свячення отримав 28.12.1913 р. із рук перемишльського владика Константина Чеховича у катедральному соборі Перемишля. Був одруженим світським ієреєм. Душпастирську працю розпочав як сотрудник меденицької парафії (1914, Дрогобицький деканат) і продовжив як завідатель (1914–1918), а надалі як і парох у Якубовій Волі (1918–1944). Був ревним священником і активним громадським діячем. У 1940 р. радянська влада вигнала о. Миколу із парафіяльного будинку (плебанії) та націоналізувала церковне майно. 13.03.1944 р. на плебанію у с. Якубова Воля здійснено розбійницький напад не встановленими особами. Отець Микола, якого під час нападу не було в будинку, після цього випадку виїхав до рідного села Кульчиці, повідомивши про свій переїзд єпископський ординаріат у Перемишлі та прохав про призначення на іншу парафію. 20.07.1944 р. емігрував на Захід, перебував у пересильному таборі в Штрасгофі біля Відня, відтак у м. Відень. Згодом 05.04.1945 р. переїхав у Біссенгофен у Баварії, де душпастирював у таборі для переміщених осіб. Від 20.02.1947 р. проживав та працював у США (парох у Потстаун штат Пенсільванія). У 1966 р. вийшов на пенсію, жив у м. Філадельфія на території парафії св. Йосафата. Помер у м. Філадельфія (*Прах Б. Духовенство Перемиської єпархії та Апостольської адміністрації Лемківщини : у 2-х томах. Львів : В-во УКУ, 2015. Т. I. С. 479.*)

Нижче підписаний сотрудинок парохії Орова Бориславського деканату прохає про перенесення його на іншу парохію.

Прохання своє мотивує тим, що парохія Орове лежить дуже близько родинного міста Трускавця і зі взгляду на теперішні воєнні події може те стати шкідливим.

Підписаний з приходом німецької армії був пильно задіяний в національній і політичній діяльності в своєму родинному місті в Трускавці.

Орове, дня 16.03.1944 р.
о. Беренда-Чайковський Корнило⁸

⁸ Беренда-Чайковський Корнило (1915–1973 рр.) народився у с. Трускавець Дрогобицького повіту. Освіту здобував у Дрогобицькій гімназії «Рідної школи» ім. І. Франка (1936), Перемишльській духовній семінарії (1936–1939, закінчив у грудні 1942). Упродовж 1939–1941 рр. проживав у Трускавці, де працював бухгалтером у кооперативі, а на початку німецької окупації Дрогобиччини, короткий час був комісаром поліції. Ієрейські свячення отримав 27 грудня 1942 р. із рук перемишльського греко-католицького єпископа Григорія Лакоти у Перемишльській кафедрі. Був світським не одруженим (целебсом) священником. Душпастирське служіння розпочав як сортудинок на парафії Орове (1943–1944, Бориславського деканату). Надалі працював на різних парафіях: 1944 р. – завідагель парафії Ясениця Замкова (Старосамбірський деканат), 1944–1947 рр. завідагель у селах Дзвиняч Горішній, Шандровець (Турківський деканат). Фігурує у списках духовенства «возз'єднаних» з Російською Православною Церквою. Під новою церковною юрисдикцією був настоятелем православних парафій по селах Сушиця Рикова (1947 –1948, Старосамбірський деканат), Старява Сяніцька (1948–1950, Хирівський район). Заарештований 10 березня 1950 р. у Дрогобицькій області, а 4 жовтня 1950 р. засуджений спеціальною нарадою МДБ СРСР за ст. 54-1 «а», 54-11 КК УРСР до 10 років виправно-трудоxв таборів із конфіскацією майна. Визнаний винним у тому, що у 1941 р. впродовж чотирьох місяців служив у німецько-українській поліції, а в с. Ясениця Замкова, побив Ю. І. Люцович і впродовж 1947 р. переховував у своєму будинку зв'язкову центрального проводу ОУН – Гусяк Дарію. Покарання відбував у Карагандинському виправно-трудоxвому таборі. Звільнений 7 липня 1956 р. на підставі указу Президії Верховної Ради СРСР від 24 березня 1956 р. У другій половині 1956 р. повернувся в Україну та одружився. До 1966 р. працював на парафіях по селах Дрогобицького і Самбірського районів Львівської області. Впродовж 1966–1973 рр. був настоятелем парафії Різдва Пресвятої Богородиці у м. Стебник, де й помер. Реабілітований 20 січня 1994 р. прокуратурою Львівської області (*Прах Б. Духовенство Перемишльської спархії та*

Всесвітліший і Високопреосвященний
Єпископський Ординаріате!

Підписаний сотрудник парохії Орове, Бориславського деканату, прохає вдруге про перенесення на іншу парохію.

Підписаний звертався в цій справі до отця декана, однак отець декан цього зробити не може, бо отці деканату, як старші священики, не годяться іти на сотрудництво.

За поученням отця декана підписаний в цій справі удався до Єпископської Консисторії з переконанням, що, як твердив отець декан, напевно його перенесуть. Тому, що справа в Перемишлі (...), а комунікація в міжчасі стала неможлива, підписаний мусів довгий час бути відсутнім в парохії; в тому ж часі родина підписаного всі речі забрала до хати і в парохії повітає здогад, що підписаного перенесено.

Внаслідок цього повстали такі обставини, які роблять поворот підписаного до парохії прямо неможливим, а саме:

1. Парохія підписаного є сусідною місцевістю і то першою від його родинного місця, де він в часі прогнання більшовиків був сильно задіяний як місцевий комісар поліції, виросці проти комуністів (... ..). Факти з часів моєї праці є добре відомі в парохії, де пізніше був сотрудником. У випадку приходу більшовиків, бо вже ця загроза є дальше дуже велика, населення своїми доносами в перших хвилинах причинить ліквідацію підписаного.

2. Із-за довшої відсутности в парохії частина парохіян буде злобно твердила, що підписаний вже утікав і це дуже утруднить його працю через них.

Тому, що справа ця є дуже важна, а вирішення не має, то підписаний зголосився ще раз про рішення 27.04.1944 р.

Трускавець дня 20.04.1944 р.

о. Беренда-Чайковський Корнило.

До

Всечеснішого о. Корнила Беренди-Чайковського
сотрудника в Оровім

На письмо з 16.03.1944 р. повідомляється, що Єпископська Консисто́рія згодиться на це, коли в порозумінні з отцем деканом заміняться з якимсь священиком за душпастирські обов'язки, урядових перенесень під сю пору з огляду на труднощі комунікації Єпископської Консисто́рії не трактує.

Із Єпископської Консисто́рії у Перемишлі
Дня 03.05.1944 р.

I

Виставити грамоту на сотрудника пароха в Тарнавці деканату Лежайського для о. Корнила Беренди-Чайковського дотепер сотрудника в Оровім, по формі і долучит до II розпорядження

II (долучит I)

До

Всечеснішого отця Корнила Беренди-Чайковського
сотрудника в Оровім

Цією грамотою призначається Він сотрудником пароха в Тарнавці і поручається зголоситися в деканальнім уряді Лежайському для введення Вас в призначені обов'язки.

Із Єпископської Консисто́рії у Перемишлі

III

До Всечеснішого греко-католицького деканального
уряду Бориславського

Повідомляється, що о. Корнила Беренду-Чайковського на його прохання перенесено з Орового сотрудника-пароха в Тарнавці деканату Лежайського. Поручається його увільнити з дотеперішніх обов'язків та уділити йому відпустку. А отцю парохів в Оровім поручити, щоб в літніх місяцях сам обслуговував парохію, а коли знайдеться свобідний священик призначити його йому на сотрудника.

Із Єпископської Консисто́рії у Перемишлі

IV

До

Всечеснішого греко-католицького деканального уряду
Лежайського

Повідомляємо, що Всечесніший о. Корнила Беренду-Чайковського призначено на сотрудника парохів в Тарнавці. Коли він зголоситься, поручається впровадити його в ці обов'язки і коли він обзнайомиться з відносинами і станом парохії, тоді евентуально згода має бути трактована справа перенесення пароха на інше душпастирство.

Із Єпископської Консисторії у Перемишлі

Дня 05.05.1944 р.

Історичне джерело: Archiwum Państwowy w Przemyślu. Archiwum Biskupstwa Grekokatolickiego w Przemyślu, sygn. 4788, s. 108–109, 389–390, 391–392.

Лист 6

Борислав 20 квітня 1944 р.

Греко-католицький парохіяльний уряд у Бориславі Ч 86/1944

До Всесвітлішого греко-католицького Єпископського

Ординаріату в Перемишлі

Підписаний просить о виласкавніше поручення в слідуючій справі.

При кінці березня цього року колито в цілім краю повстала паніка з відомих подій на фронті, дрогобицький староста візвав мене до себе і заявив, що чув, що я хочу оставатися у Бориславі на випадок колиби зробилася небезпека приходу большевиків.

Я відповів, що я як священник не можу виїжджати так, як хтонебудь инший, що я собою не розпоряджаю, лише Єпископський Ординаріат, що не маю середника льокомоції, щоби перевезти стареньку матір і наші речі. На це староста сказав, що я як повновласник СС Дивізії Галичина на делегатуру Борислава не можу оставатися, бо грозить мені неминуча смерть, що дасть мені тягарове авто, щоби я, матір і речі денебудь вивіз, а сам в останній хвилі в який небудь спосіб виїхав з Борислава.

Тим часом положення дещо покращало, минули свята і я задумую маму з річачи вислати до Милика до о. Фуглевича, а сам ждати тут дальших подій і остаточно як зближалабися небезпека виїхати.

Плян мій на будуче: якщо навіть і таки на західні землі малиби прийти большевики, то я сам виїхав би ще дальше, щоби лише з большевиками не стрінутися.

В Америці маю швагра о. Ляшецького, отже остаточно і там мігби по війні дістатися.

Не знаю яка Божа воля і про неї я дуже просивби довідатися від Всесвітлішого Преосвященого Ординаріятю.

Руководжуся не самим страхом перед смертю, бо я вже кілька разів її майже бачив, але оставатися під большевицьким режимом і відвічати за мою діяльність для дивізії таки не маю охоти.

Не могу рішитися, тому дуже прошу, хоч на поштівці о одне слово поради і заохоти.

Якщо Всесвітліший Преосвящений Ординаріат вселаскавіше поради аби мені виїхати, то прошу о уклінну відпустку з нашої єпархії, яка на будуче моглаби мені придатися.
(печатка) Яців Нестор⁹, завідатель Борислава

⁹ Яців Нестор-Іван (1895–1947 рр.) народився у с. Щутків Чесанівського повіту. Освіту здобував у філії Львівської академічної гімназії (1914) та Перемишльській духовній семінарії (1934). Був сотником Української Галицької Армії, служив у Равській бригаді. Із 1926 р. був секретарем Української військової організації. Упродовж 1928–1930 рр. був управителем автобусного підприємства у містечку Чесанів Любачівського повіту. Ісрейські свячення отримав 04.03.1934 р. із рук перемишльського греко-католицького владики Йосафата Коциловського у катедральному соборі у Перемишлі. Був світським не одруженим священником (отцем-целебсом). Душпастирську працю провадив у Бориславі, будучи завідателем місцевої парафії впродовж 1934–1944 рр. Під час німецької окупації Західної України був головою Українського Центрального Комітету у Бориславі. Із серпня 1944 р. перебував на території Лемківщини, де був сотрудником по селах Милик і Щавник (Мушинського деканату Перемишльської греко-католицької єпархії). Заарештований органами НКВС 08.03.1945 р. Засуджений 24.06.1946 р. військовим трибуналом МВС Київської області за ст. 54-1 «а» КК УРСР до 20 років виправно-трудоих таборів і 5 років позбавлення громадянських прав. Помер у місяцях позбавлення волі. Повідомлення про смерть надіслано у ЗАГС

Відповідь

До Всечеснішого отця Нестора Яціва, завідателя парохії в
Бориславі

На письмо з 20 квітня цього року повідомляємо, що Єпископський Ординаріат не уділяє дозволів на виїзд з єпархії. Може згодитись на це, щоб Ви перемінялись з котримсь священником, який би був душпастирем.

5 травня 1944 р.

Історичне джерело: Archiwum Państwowy w Przemyślu. Archiwum Biskupstwa Greckokatolickiego w Przemyślu, sygn. 4788, s. 399 – 400.

Лист 7

Всесвітлійший і Преосвященний
Єпископський Ординаріате!

В покорі підписаний вже вкотрий раз приїздить з горячим проханням о ласкаве надання йому завідування парохії Кречовичі деканату Лежайського.

Підписаний мусить змінити посаду зі слідуючих причин:

- 1) з огляду на його стан здоровля (хиба серця).
- 2) По причині невідрадних для нього обставин на дотеперішньому місци душпастирування: зачіпка на підписаного зі сторони місцевих урядовців, колотників, які грозили і доносили на підписаного.
- 3) Підписаному зрозуміло мовянена небезпека як бувшому старшині УГА, співбратові, а тепер мужеві довіри, голові У.О.Т. та організаторові СС Дивізії Галичина.

УМВС м. Дрогобич 04.06.1947 р. Досі залишається не реабілітований і доступ до його архівної слідчо-кримінальної справи не можливий. У листі до єпископського ординаріату в Перемишлі від 20.04.1944 р. повідомив, що з приходом більшовиків змушений буде виїхати на Захід, оскільки його діяльність в УВО та участь у формуванні першої української дивізії «Галичина» були відомі радянським органам державної безпеки (*Прах Б. Духовенство Перемиської єпархії та Апостольської адміністрації Лемківщини : у 2-х томах. Львів : В-во УКУ, 2015. Т. I. С. 238–239.*).

Підписаний додав, що Кропивник Старий буде обслуговувати о. Ільницький¹⁰ парох Бистриці або о. Сприс¹¹, парох Кропивника Нового.

¹⁰ Ільницький Іван (1873 –1959 рр.) народився у с. Кульчиці Самбірського повіту. Освіту здобув у Львівській та Перемишльській духовних семінаріях. Ієрейські свячення отримав 06.09.1903 р. із рук перемишльського греко-католицького владики Константина Чеховича у катедральному соборі в Перемишлі. Був світським одруженим ієреєм. Впродовж 1924–1945 рр. був парохом у с. Бистриця Підбузького деканату. Заарештований 16.07.1945 р. УНКДБ у Дрогобицькій області. Причиною ув'язнення стала відмова приєднатися до «ініціативної групи» про приєднання ГКЦ до РПЦ. Був засуджений 09.10.1945 р. військовим трибуналом НКВС у Дрогобицькій області за ст. 54-3, 54-10, ч. 2 КК УРСР, відповідно до ст. 54-2 КК УРСР, до 10 років виправно-трудовах таборів і 5 років позбавлення громадянських прав з конфіскацією майна. Процес відбувався на закритому судовому засіданні, без участі сторін обвинувачення та захисту. Вирок був остаточний і не підлягав касаційному оскарженню. Визнаний винним у тому, що, будучи священником греко-католицької церкви, був вороже налаштований до радянської влади, що у липні 1941 р. за дорученням українських націоналістів відслужив панахиду і посвятив хрест на могили українських націоналістів, убитих у боротьбі проти радянської влади. Наприкінці 1943 р. виголосив перед парафіянами «Спільне послання» єпископів, в якому критикувалася радянська влада. До дня арешту у своєму помешканні зберігав антирадянську літературу. В період німецької окупації був членом земельної комісії та брав активну участь в обкладанні податками місцевого населення. Покарання відбував у таборі в Молотовській області. Звільнений 23.11.1954 р. і відправлений на спецпоселення. І тільки у 1957 р. повернувся в Україну до с. Бистриця Дрогобицького району, де проживав тільки один рік. Згодом переїхав до смт. Рудно поблизу Львова. Був активним душпастирем підпільної греко-католицької церкви, де й помер. Реабілітований 22.04.1997 р. прокуратурою Львівської області (*Прах Б. Духовенство Перемиської єпархії та Апостольської адміністрації Лемківщини : у 2-х томах. Львів : В-во УКУ, 2015. Т. I. С. 247–248*).

¹¹ Сприс Еразм-Олександр (1886 – рік смерті невідомий) народився у с. Жегестів Новосанчівського повіту. Був сином священника о. Григорія Сприса (1857–1914). Освіту здобував у Перемишльській чоловічій гімназії (1908), Львівській (1908–1911) та Перемишльській (1911–1912) духовних семінаріях. Ієрейські свячення отримав 1 вересня 1912 р. із рук перемишльського греко-католицького владики Константина Чеховича у катедральному соборі у Перемишлі. Був одруженим світським ієреєм. Впродовж 1937–1944 рр. був завідателем парафії у Новому Кропивнику (Бориславський деканат. У 1946 р. перебував на парафії в с. Ступиця (Дрогобицька область). Його прізвище фігурує у списках греко-католицького духовенства, що «возз'єдналося» з Російською Православною Церквою. Його

Кропивник Старий
дня 28.03.1944 р.

о. Шургот Олександр¹²
чину сотрудника

До Всечеснішого о. Олександра Шургота
чину сотрудника в Кропивнику Старім

Повідомляється, що Вашого прохання з дня 28.03.1944 р.
за надання Вам завідательства парохії Кречовичі не узаконено.

син Орест 22 червня 1941 р. був заарештований НКВС та вбитий у Бориславі. Час та місце смерті отця Еразма-Олександра не встановлені (*Прах Б. Духовенство Перемиської єпархії та Апостольської адміністрації Лемківщини : у 2-х томах. Львів : В-во УКУ, 2015. Т. I. С. 607–608*)

¹² Шургот Олександр (1895–1952 рр.) народився у с. Вислік Нижній Сяноцького повіту. Освіту здобував у Сяноцькій гімназії, Перемишльській духовній семінарії (1923). Під час визвольних змагань служив в Українській Галицькій Армії. Іерейські свячення отримав 15.02.1925 р. із рук перемишльського греко-католицького владыки Йосафата Коциловського у Перемишльському катедральному соборі. Був неодруженим світським ієреєм. Душпастирське служіння розпочав як сотрудник у катедральному соборі в Перемишлі (1925–1928 рр.). Будучи завідателем у Лінині Малій Старосамбірського деканату (1935–1939) був побитий місцевими комуністами і 06.11.1939 р. під загрозою смерті нелегально перейшов на територію, окуповану німцями. Був парохом на різних парафіях Порохницького і Сяноцького деканатів. У 194 –1944 рр. був сотрудником на парафії у Кропивнику Старому. Надалі призначений завідателем модрицької парафії у Бориславському деканаті (1944–1947). 28.03.1944 р. прохав єпископський ординаріат про зміну парафії у зв'язку зі станом здоров'я (хворів на цукровий діабет) та великою небезпекою, що загрожувала йому як колишньому старшині УГА, мужеві довір'я Українського Допомогового Комітету, Українського освітнього товариства та організаторові Першої Української дивізії «Галичина». Був учасником Львівського «псевдособору» (8–10.03.1946 р.). Очевидно приєднався до Російської Православної Церкви (далі РПЦ), оскільки впродовж 1947–1952 рр. був настоятелем парафії в селах Черхава і Вільшаник Самбірського району Дрогобицької області. У селі Вільшаник дуже бідував. Про його важке матеріальне становище у 1951 р. уповноважений Ради у Дрогобицькій області І. Шаповалов інформував голову Ради у справах РПЦ Карпова. Помер у м. Самбір (*Прах Б. Духовенство Перемиської єпархії та Апостольської адміністрації Лемківщини : у 2-х томах. Львів : В-во УКУ, 2015. Т. I. С. 625*).

Єпископська Консисторія готова буде трактувати заміну душпастирства, коли вкажете тут кандидата, що схоче з Вами мінятися.

З Єпископської Консисторії у Перемишлі. 04.04.1944 р.

Історичне джерело: Archiwum Państwowy w Przemyślu. Archiwum Biskupstwa Greckokatolickiego w Przemyślu, sygn. 4788, s. 76–77.

*Стаття надійшла до редакції 16.03.2023 р.
Стаття рекомендована до друку 17.04.2023 р.*